

ab hæreticis conferatur. Nullum esse peccatum, quod per claves Ecclesiæ nequeat remitti, Ecclesia Christi declaravit adversus novatianos. Fides Trinitatis damnatione hæreticorum magis magisque confirmata est. Unum esse Deum Veteris et Novi Testamenti auctorem, et divinum Verbum veram assumpsisse carnem, vere suffixum fuisse cruci, non est hæsitandum. Commentitium esse æternum mali principium cum naturali philosophia religio revelata suadet.

Ut episcopo divinam rem peragenti adstarent presbyteri, Zephirinus constituit. Sacri ministerii vasa, quæ vitrea erant, cœperunt Urbano sedente ex argento conflari. Lapsis in persecutione concessa est indulgentia, sed *libellatici* et *thurificantes* ex clericis ad communionem tantum laicam admissi fuerunt. Institutæ stationes sive gradus pœnitentium, *πρόσκλησις*, *fletus*, *ἀγρίασις*, *auditio*, *ὑπόπτωσις*, *substratio*, et *σύστασις*, *consistentia*. Viguit a Callisti ætate jejunium quatuor Temporum. Diaconi septem regionibus Urbis præerant, ut pauperum curam gererent. Sepeliebantur religioso cultu cadavera martyrum cum dalmatica, aut colobio purpureo, id Eutychiano jubente. Supra eorumdem martyrum memorias ab ætate Felicis I missæ celebrabantur; unde morem derivasse aiunt consecrandi altaria cum eorum reliquiis ¹.

APPENDIX

DE REBUS EXTERNIS MEMORABILIBUS.

Varios commemorabimus sæculi hujus eventus, deinde clariora bella, postremo celebriores scriptores. Igitur anno Christi

¹ De rigore disciplinæ cum lapsis servandæ legito epistolas Cypriani. Qui carceribus mancipati confitebantur Christum, *confessores* nondum perpassi martyrium appellabantur. Tempore quoque persecutionum, pestilentiæ, maximæque calamitatis, celebratos a fidelibus festos dies, in quovis loco, et interdum in agro, in solitudine, in navi, in stabulo, sacros conventus tanquam in templo habitos, sepultaque religioso cultu, gentilibus prorsus contrario, fidelium defunctorum cadavera, testatur B. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, libro VII *Hist. eccl.*, cap. xxii. Adhibitos in funere cereos ex vetusto christianorum more, Acta S. martyris Cypriani testantur.

204 ludi sæculares exhibiti fuerunt Romæ, celebrati rursus anno 248 sub *Philippis*. Medici, qui noluerant Severum occidere, ipsi anno 244 interfecti fuerunt jussu Antonini. *Papinianus* JC. nolens Getæ cædem excusare, ab eodem Antonino, anno 212, morte afficitur. Thermæ antonianæ dictæ, anno 215 fuerunt in Urbe constructæ. Occiditur, anno 222, a prætorianis militibus *Ulpianus*, quoniam severiorem exercebat disciplinam. 226, thermæ alexandrinæ vocatæ in urbe Roma ædificatæ fuerunt. *Talmud* jerosolymitanum anno 232 dicitur editum. *Pupienus* et *Balbinus* interficiuntur anno 237, tempore agonis Capitolini. Pestilentia provincias plurimas ac præsertim Ægyptum, et hujus metropolim Alexandriam, anno 252, occupavit. Imperante *Gallieno* insurrexere ¹ XXX tyranni, affectantes principatum: *M. Cassius Posthumus*, qui imperium arripuit Colonia; *C. Junius Cassius Posthumus*, ejus filius, a Gallis dictus Augustus; *Cyriades*, Saporis Persarum regi confœderatus; *L. Ælius Pannoniæ rector*, *Lælianus*, qui sublato Posthumo in Gallia salutatus est imperator; *M. Piavonius Victorinus*, Læliani occisor et successor; *L. Aurel. Victorinus*, illius filius; *Victoria*, Victorini senioris mater, quæ filio ac nepote sublatis, Tetricum movit ad capessendum imperium; *Mamurius*, ferri olim opifex, gladio, quem ipse confecerat, occisus a milite; *Q. Nonius Regillianus*, e Dacia acclamatus in Illyrico a Mœsiis; *M. Acilius Aureolus*, olim pastor, coactus a militibus imperium sumere in contemptum Gallieni; *M. Fulvius Macrianus*, ejusque filii *Q. Fulvius* et *Caius Fulvius Quietus*, in Oriente acclamati; *Serviùs Anicius Balista*, occisus in Daphne, dum in tentorio cubaret; *Domitius Domitianus*, dux Aureoli; *Odenatus*, rex Palmyrenorum; *Herodianus* filius Odenati; *Herennianus* et *Timolaus*, Odenati pariter filii; *Zenobia* regina, uxor Odenati, de stirpe Ptolomæorum; *Maceniùs*, qui Odenato vitam imperiumque rapuit; *Valerius Valens* renunciatus imperator apud Macedonas; *L. Calpurnius Piso*, qui se in Thessalia nominavit augustum; *T. Cæstius Emilianus*, in Ægypto declaratus imperator ab exercitu; *Publius Saturninus* a militibus item

¹ Ex Trebellio, de quo cap. ult., sive in Append. proximi sæculi.

electus; *C. Pesuvius Tetricus*, memoratus supra in Victoria seu Victorina; *Tetricus* junior, ejus filius, simulque cæsar factus in Galliis; *C. Annius Trebellianus* in Isauria acclamatus; *T. Cornelius Celsus*, tribunus Africae. Hi triginta imperium invadentes et augusti declarati, brevi tempore miserrime perierunt.

Bella hujus sæculi illustriora confecta sunt anno 209 a *Severo* in Britannia, quæ circumducto per insulam muro fuit validiori præsidio munita. 216, pugnavit *Antoninus*, vicitque Artabanum, Parthorum regem. 229, idem *Artabanus* cum Persis (quorum imperium circa annum 226 restauraverat Artaxar, gregarius antea miles), bellum gerens occisus est, et in illo extinctum regnum Parthorum. 234, *Varius Macrinus* in Illyrico et *Junius Palmatus* in Armenia felici eventu pugnarunt. 240, commissum in Africa bellum contra *Sabinianum*, qui a Gordiano defecerat. 242, idem *Gordianus* ingentibus copiis contra Persas tetendit, horumque fudit exercitus. 258, a Gothis, Scythis, Marcomannis, Persisque in arma ruentibus, romanum imperium fœdissime laceratur. 260, victi ab *Odenato* Persæ, *Sapor* Orientem aggressus, Scythæ irruerunt in Asiam. 263, in Scytharum, Gothorumque irruptionibus incensum est templum Dianæ Ephesiæ, reputatum Asiæ miraculum. 270, ad *Hæmimontum* Thraciæ Gothorum exercitus fuit peste et fame consumptus. 273, imp. *Aurelianus* non procul ab Antiochia superavit Zenobiam, quæ imperium orientale occupaverat, eamque captam suo reservavit triumpho. 296, Alexandria cum toto Ægypto recuperata a *Diocletiano*, qui ita se extulit, ut ad instar Dei adorari voluerit, pedesque osculandos præbuerit salutantibus.

Inclaruerunt litteris tertio christiano sæculo *Papinianus*¹ et

¹ Imperante Caracalla floruerunt JCC. plerique, Papiniani auditores, *Terruntius*, *Paternus*, *Macer*, *Terentius*, *Clemens*, *Menander*, *Arcadius*, *Rufinus*, *Papirius Fronto*, *Anthius*, *Maximus*, *Hermogenianus*, *Africanus*, *Florentinus*, *Tryphonius*, *Justus Callistratus*, *Venuleius*, *Celsus*, *Serenus Sammonicus*. De his Raphael Volaterranus, *Rutilius*, *Pancirolus*, *Gravina*, etc. *Domitius Ulpianus* collegit *nefaria rescripta principum* adversus christianos. Vide *Lactantium*, lib. V *Instit.*, cap. xi.

Ulpianus, JCC. præstantissimi superius laudati. *Censorinus*, doctissimus grammaticæ artis, auctor libri *De die natali*, chronologis utilissimi¹. *Dionysius Longinus Cassius*, præceptor Porphyrii et Zenobiæ reginæ Palmyrenorum a consiliis, quem Eunapius vocat βιβλιοθήκη ἐμφύχον καὶ περιπατοῦν μουσαῖον. Memoratur *Porphyrius*, philosophus, religionis nostræ infensissimus hostis, qui cum *Plotino* Romam advenit circa annum 263². *Philostratus* Lemnius, Apollonii Thyanei mendacissimus, blasphemusque laudator. *Julius Titianus*, qui scripsit *Provinciarum* libros pulcherrimos, *simia sui temporis* appellatus. *Dio Cassius*, nicænus historicus, qui grandi utitur stylo ac Thucydidem imitatur, sed immerito in præstantissimos viros invehitur. *Herodianus* styli perspicui, sed fidei in *Alexandro* et *Maximino* nutantis. *Asinius Quadratus*, qui jonico dialecto romanam scripsit historiam. *Dionysius* historicus, cujus meminit *Jornandes De rebus gethicis*, cap. xxi. *Oppianus* Cilix, ob singulos versus donatus ab Antonino Caracalla *statere* uno, id est, viginti millibus nummorum aureorum, unde ejus carmina aurea dicuntur. *Ælius Spartianus*, Historiæ *augustæ* auctor, in quo deprehenditur rerum repititio et confusio³.

¹ Dicitur fuisse e gente *Martia*, quæ originem traxerat a duobus Romanorum regibus Numa et Anco. Legi apud Carolum Patinum in *Familiis Rom.*, pag. 169, tres inscriptiones ad *Martiam* gentem spectantes, in quibus Censorini nomen occurrit. Pertinere puto ad Censorinum, qui anno Urbis 746, octavo ante æram christianam, cum Asinio Gallo gessit consulatum. Sed ostendunt tamen haud insolitum in familia *Martia* gentilitium nomen. Aureum *De die natali* opusculum, editum a Censorino fuit anno Christi 238.

² *Porphyrius* fuit natione Tyrius, Syrorum lingua appellatus *Malchus*, discipulus Plotini, natus anno 12 Severi Alexandri, Christi 233, et mortuus Romæ septuagenario major, postremis annis imp. Diocletiani. Plotinus vero obiit anno ætatis suæ 66, æræ vulg. 270, quo Claudio II occumbente levatus est Aurelianus.

³ Claruerunt itidem hoc sæculo *Alexander* Aphrodisiæus, primus commentator Aristotelis, *Philemon* comicus syracusanus, *Nicostratus* sophista, Trapezuntinus, *Amelius* platonius, *Volcatius* historicus, *Nemesianus* poeta.